

ΛΥΣΙΟΥ "ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ"

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ποιο ήταν το περιεχόμενο της «δοκιμασίας» και ποιος ο στόχος της;
2. Ποια διαδικασία ακολουθείται σε μια «δοκιμασία»;
3. Γιατί κατηγορείται ο Μαντίθεος;
4. Με ποιο τρόπο ο Μαντίθεος προσπαθεί να πείσει το δικαστήριο και να αποκρούσει την κατηγορία που του αποδίδουν;
5. Ποια εικόνα παρουσιάζει στο δικαστήριο ο Μαντίθεος και με ποιο θέμα ασχολείται περισσότερο;
6. Με ποια στοιχεία του λόγου μπορούμε να καθορίσουμε το χρόνο απαγγελίας του;
7. Ποια είναι η δομή του συγκεκριμένου λόγου;
8. Γιατί η **διήγηση** στο λόγο αυτό λειτουργεί και ως **απόδειξη**;

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Αν δε γνώριζα καλά, κύριοι βουλευτές, ότι οι κατήγοροι θέλουν να με βλάψουν με κάθε τρόπο, θα τους χρωστούσα μεγάλη ευγνωμοσύνη γι' αυτήν την κατηγορία, γιατί έχω τη γνώμη ότι είναι αίτιοι παρά πολύ μεγάλων ευεργεσιών για όσους έχουν συκοφαντηθεί άδικα, αυτοί που θα ανάγκαζαν αυτούς να λογοδοτήσουν για τις πράξεις της ζωής τους.
2. Γιατί εγώ τόσο πολύ έχω εμπιστοσύνη στον εαυτό μου, ώστε ελπίζω ότι, και αν ακόμα κάποιος τυχαίνει να διάκειται άσχημα απέναντι μου, όταν με ακούσει να μιλώ για όσα έχουν γίνει, θα μετανοήσει και θα με θεωρήσει στο εξής πολύ καλύτερο.
3. Έχω, λοιπόν, την απαίτηση, κύριοι βουλευτές, αν αποδείξω σε σας μόνο αυτό, ότι δηλαδή διάκειμαι φιλικά προς το παρόν πολίτευμα και ότι είμαι αναγκασμένος να συμμετέχω στους ίδιους με σας κινδύνους, να μην υπάρχει ακόμα καμιά ωφέλεια σε μένα, αν ωστόσο αποδειχτεί ότι και σχετικά με τα υπόλοιπα έχω ζήσει κόσμια και πολύ διαφορετικά από την πεποίθηση και τις συκοφαντίες των εχθρών (μου), σας παρακαλώ, αφενός να εγκρίνετε την εκλογή μου, αφετέρου να θεωρήσετε ότι αυτοί είναι πολύ κακοί. Πρώτα, λοιπόν, θα αποδείξω ότι δεν υπηρετούσα ως ιππέας ούτε βρισκόμουν στην πόλη επί των Τριάκοντα ούτε συμμετείχα στο τότε πολίτευμα.
4. Ο πατέρας (μας) δηλαδή, πριν από την καταστροφή στον Ελλήσποντο, έστειλε να ζήσουμε κοντά στο Σάτυρο, το βασιλιά, στον Πόντο, και δε βρισκόμασταν στην Αθήνα ούτε όταν γκρεμίζονταν τα τείχη ούτε όταν άλλαζε το πολίτευμα, αλλά ήρθαμε (στην Αθήνα) πέντε μέρες πρωύτερα, πριν γυρίσουν από την εξορία στον Πειραιά αυτοί από τη Φυλή.
5. Και πράγματι ούτε εμείς ήταν πιθανό, αφού είχαμε φτάσει σε τέτοια κρίσιμη χρονική

- στιγμή, να επιθυμούμε να συμμετέχουμε στους ξένους κινδύνους, ούτε εκείνοι προφανώς είχαν τέτοια πρόθεση, ώστε να παρέχουν αξιώματα στη διοίκηση της πολιτείας σε όσους ζούσαν στα ξένα και σε όσους δε διέπρατταν κανένα αδίκημα (εναντίον των πολιτών), αλλά (αντίθετα) περισσότερο στερούσαν τα πολιτικά τους δικαιώματα, ακόμα και από εκείνους που συνεργάστηκαν μαζί τους στην κατάλυση της δημοκρατίας.
6. Έπειτα, είναι, βέβαια, ανόητο να εξετάζει κανείς αυτούς που υπηρέτησαν στο ιππικό από την πινακίδα, γιατί σ' αυτήν, αφενός πολλοί από αυτούς που παραδέχονται ότι υπηρέτησαν στο ιππικό δεν είναι γραμμένοι μέσα, αφετέρου μερικοί από αυτούς που ζούσαν μακριά από την πόλη έχουν αναγραφεί εκεί. Πιο μεγάλη, όμως, απόδειξη ακρίβειας είναι η εξής: όταν, δηλαδή, γυρίσατε από την εξορία, αποφασίσατε με ψηφοφορία, οι φύλαρχοι να παραδώσουν κατάλογο των ιππέων, για να εισπράξετε πίσω το επίδομα από αυτούς.
7. Κανείς, λοιπόν, δε θα μπορούσε να αποδείξει για μένα ούτε ότι εγώ αναγράφηκα στον κατάλογο από τους φυλάρχους ούτε ότι παραπέμφθηκα στους συνηγόρους του δημοσίου ούτε ότι εισέπραξα επίδομα. Κι όμως είναι εύκολο να κατανοήσουν όλοι αυτό, ότι δηλαδή αναπόφευκτα, αν δεν αποκάλυπταν αυτούς που πήραν τα επιδόματα, οι ίδιοι θα τιμωρούνταν. Επομένως, μπορείτε να εμπιστεύεστε πολύ πιο δικαιολογημένα εκείνους τους καταλόγους, παρά αυτούς· από εκείνους, δηλαδή, ήταν εύκολο, για όποιον το επιθυμούσε, να διαγραφεί, ενώ στους άλλους ήταν ανάγκη να γραφούν όσοι υπηρέτησαν στο ιππικό από τους φυλάρχους.
8. Ακόμα, κύριοι βουλευτές, αν βέβαια υπηρέτησα στο ιππικό, δε θα αρνιόμουν αυτό σαν να είχα κάνει κάτι κακό, αλλά θα απαιτούσα να επικυρώνετε την εκλογή μου, αν αποδείξω ότι κανείς από τους πολίτες δεν έχει κακοποιηθεί από εμένα. Βλέπω μάλιστα ότι και εσείς έχετε αυτή τη γνώμη και ότι από τη μια, πολλοί από αυτούς που υπηρέτησαν στο ιππικό είναι βουλευτές, από την άλλη, πολλοί από αυτούς έχουν εκλεγεί με χειροτονία στρατηγοί και ίππαρχοι. Επομένως, μη νομίζετε ότι εγώ κάνω αυτήν την απολογία για κανένα άλλο λόγο, παρά επειδή τόλμησαν επίσημα να πουν συκοφαντικά ψεύδη σε βάρος μου. Ανέβα, λοιπόν, για χάρη μου στο βήμα και κατάθεσε μαρτυρία.
9. Σχετικά, λοιπόν, με αυτήν την κατηγορία δε γνωρίζω για ποιο λόγο πρέπει να μιλάω περισσότερο. Μου φαίνεται μάλιστα, κύριοι βουλευτές, ότι στους άλλους δικαστικούς αγώνες αρμόζει να απολογείται κάποιος μόνο για τις ίδιες τις κατηγορίες, όμως στις δίκες - δοκιμασίες είναι δίκαιο να λογοδοτεί (ο δοκιμαζόμενος) για όλη τη ζωή του. Σας παρακαλώ, λοιπόν, να με ακούσετε με εύνοια (συμπάθεια). Μάλιστα θα κάνω την απολογία (μου) όσο μπορώ πιο σύντομα.
10. Εγώ δηλαδή πρώτα, παρόλο που μου έμεινε λίγη περιουσία εξαπίας των συμφορών και του πατέρα (μου) και της πόλης, πάντρεψα δύο αδελφές, αφού έδωσα προίκα στην καθεμιά

Βασικά σημεία των §§4-8 - Επιχειρήματα

- Πρώτιστο μέλημα του Μαντίθεου⇒ να αποδείξει και τα τρία μέρη του κατηγορητηρίου, για να επιτύχει την επικύρωση της εκλογής του.
- Στην απόδειξη αρχίζει: από το ασθενέστερο προς το ισχυρότερο.
- Αρχίζοντας την απόδειξη λέει ότι πριν την καταστροφή του Αθηναϊκού στόλου στους Αιγός ποταμούς, εκείνον και τον αδελφό του τους έστειλε ο πατέρας τους να ζήσουν κοντά στο Σάτυρο, βασιλιά του Πόντου. Όταν γκρεμίζονταν τα μακρά τείχη και πήραν την εξουσία οι Τριάκοντα τύραννοι, δε βρίσκονταν στην πόλη· επέστρεψαν πέντε μέρες, πριν οι Δημοκρατικοί κατέβουν στην πόλη. Δεν ήταν δυνατόν, επομένως, να συμμετείχαν με κανένα τρόπο σε όσα διέπραξαν οι Τριάκοντα. Οι ίδιοι οι Τριάκοντα από την άλλη πλευρά, δεν ήταν δυνατόν να δώσουν αξιώματα σ' αυτούς που και έλειπαν από την πόλη και βοήθησαν τους δημοκρατικούς στον εναντίον τους αγώνα· μάλιστα είχαν ξεπεράσει κάθε όριο αυταρχισμού, ώστε στερούσαν από τα πολιτικά τους δικαιώματα ανθρώπους που είχαν εκδηλώσει αντιδημοκρατικά αισθήματα και τους βοήθησαν. Μετά την μικρή αυτή ιστορική αναφορά, επανέρχεται στη πρώτη κατηγορία των αντιπάλων του ότι διέτελεσε ιππέας την εποχή των Τριάκοντα, με μοναδική απόδειξη ότι το όνομα του είχε αναγραφεί σε ξύλινη πινακίδα.
- Αυτό, όμως, κατά το Μαντίθεο, δεν αποτελεί απόδειξη, γιατί οι ξύλινες πινακίδες δεν μπορούσαν να θεωρηθούν αξιόπιστες, καθότι σ' αυτές ήταν γραμμένα ονόματα ανθρώπων που έλειπαν από την πόλη την εποχή εκείνη, όπως και ο ίδιος· αντίθετα δεν ήταν γραμμένα ονόματα άλλων που είχαν αποδεχθεί την ιδιότητα **του ιππέως**.
- Το βασικό αποδεικτικό στοιχείο, κατά το Μαντίθεο, ήταν ο κατάλογος των φυλάρχων, γιατί συντασσόταν με προσοχή, και σ' αυτόν ήταν γραμμένα τα ονόματα εκείνων που υπηρέτησαν ως ιππείς για την αποφυγή λάθους· αν, δηλαδή, είχε παραλειφθεί κάποιο όνομα, οι φύλαρχοι ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν το επίδομα που θα πλήρωνε ο ιππέας (μετά το πέρας της θητείας τους οι ιππείς το επέστρεφαν). Το ότι δεν κλήθηκε να επιστρέψει το επίδομα που δινόταν ως επιχορήγηση στους ιππείς ήταν ισχυρή απόδειξη ότι δεν υπηρέτησε ως ιππέας.
- Για να ενισχύσει τα επιχειρήματά του, στη συνέχεια δηλώνει ότι ακόμη και στην περίπτωση που είχε υπηρετήσει ως ιππέας δε θα είχε κανένα ενδοιασμό να το παραδεχθεί, αν μάλιστα δεν είχε βλάψει κάποιο συμπολίτη του. Αντίθετα θα ζητούσε την επικύρωση της εκλογής του ως βουλευτή· γιατί πολλοί από τους βουλευτές, στρατηγούς και ιππάρχους, είχαν διατελέσει

ιππείς επί των Τριάκοντα και δεν είχαν στερηθεί του αξιώματός τους. Αυτό κατά το Μαντίθεο δεν ήταν επιλήψιμο, εκτός εάν η ιδιότητα του ιππέα συνδεόταν με αξιόποινες πράξεις. Ο Μαντίθεος με αυτοπεποίθηση δηλώνει στους βουλευτές ότι σκοπός του δεν είναι μόνο να αντικρούσει την κατηγορία, αλλά να αποδείξει οι αντίπαλοι του είναι συκοφάντες και ψεύτες· ζητά ένα μάρτυρα να επιβεβαιώσει τα λεγόμενα του, αφού ανέβει στο βήμα.

Τα επιχειρήματα των §§ 4 - 8 στηρίζονται στην προσπάθεια του Μαντίθεου να αποδείξει ότι δεν υπηρέτησε ως ιππέας κατά την εποχή των Τριάκοντα· βρισκόταν στην Αθήνα.

Πιο συγκεκριμένα:

1. Δε βρισκόταν στην Αθήνα την εποχή της εξουσίας των Τριάκοντα, γιατί έφυγε από την Αθήνα με τον αδελφό του πριν την καταστροφή των Αθηναίων στους Αιγός ποταμούς (Απρίλιος 405).
2. Γύρισε στην Αθήνα πέντε μέρες, πριν ο Θρασύβουλος με τους δημοκρατικούς κατέβουν στον Πειραιά από το φρούριο της Φυλής το 403 π.Χ.
3. Επομένως «*οὐκ επεδήμει*» επί των Τριάκοντα. Δε συμμετείχε στην άσκηση της εξουσίας, γιατί δεν έτρεφε φιλικά αισθήματα για τους Τριάκοντα.
4. Οι Τριάκοντα δε θα του έδιναν κανένα αξίωμα για τη δημοκρατική συμπεριφορά και για την απουσία του από την πόλη.

Τα συμπεράσματα αυτά είναι πιθανά και όχι αναγκαία· προκύπτουν από το ότι οι Τριάκοντα έδιναν εξουσία μόνο σε όσους τους είχαν βοηθήσει να πάρουν την εξουσία και προφανώς όχι σε όσους είχαν φύγει και δεν είχαν συμμετάσχει στην κατάκτηση της εξουσίας από αυτούς.

5. Ο Μαντίθεος έλειπε, και δεν ανήκει στους «*μετασχόντας τῶν ἐγκλημάτων*», αλλά στους «*αποδημούντας και μηδὲν ἐξαμαρτάνουσιν*».
6. Το «*σανίδιον*» δεν αποτελεί μαρτυρία· μπορούσε ο καθένας να αναγράψει ή να σβήσει ένα όνομα, γιατί ήταν εκτεθειμένο. Στο σανίδιο δεν υπάρχουν τα ονόματα πολλών που ήταν ιππείς κατά την εποχή των Τριάκοντα, ενώ υπάρχουν ονόματα άλλων που απουσιάζουν από την πόλη.
7. Δεν εκκρεμούσε κατηγορία κατά του Μαντιθέου ότι έβλαψε έστω και έναν πολίτη, κατά την εποχή που ασκούσαν την εξουσία οι Τριάκοντα τύραννοι.

- Ο Λυσίας στην απολογία του πελάτη του περιγράφει την κατάσταση, όπως έχει, με επιχειρήματα, πιθανά ενθυμήματα, που εύκολα τεκμηριώνονται. Η ροή του λόγου του καταρρίπτει τις κατηγορίες και αποδεικνύει ότι οι αντίπαλοι του Μαντιθέου στηρίζονται σε σαθρά επιχειρήματα και ότι οι κατηγορίες είναι αβάσιμες. Η τέχνη του ρήτορα φαίνεται από το ότι ενώ στον πρόλογο έχει

δώσει άλλη διάταξη, στο κατηγορητήριο η παρουσίαση γίνεται από το ισχυρότερο προς το ασθενέστερο.

- Η ανασκευή αυτή στοχεύει στο να τονιστεί το ισχυρότερο και πλέον καταλυτικό επιχείρημα Μαντιθέου, η «ιππεία»: α) όσοι χρημάτισαν ιππείς κατά την περίοδο τυραννίας των Τριάκοντα ήταν ολιγαρχικοί και θεωρούνταν εχθροί πολιτεύματος, και β) όσοι διετέλεσαν ιππείς και δεν έβλαψαν κανέναν, έλαβαν δημόσια αξιώματα (σ' αυτούς συμπεριλαμβάνει και τους δικαστές). Τη περίπτωση απλά την αναφέρει χωρίς έμφαση, για να μην προκαλέσει, υπερτονίζει εκείνο που τον αφορά, ότι δεν «ίππευε».

Ερμηνευτικά σχόλια §§4 - 8

§ 4

ημας: Εννοεί τον εαυτό του και τον αδελφό του, για τον οποίο γίνεται λόγος και πιο κάτω (§10).

της εν Ελλησπόντω συμφοράς: ο ρήτορας αναφέρεται στην ήττα των Αθηναίων στους Αιγός ποταμούς τον Απρίλιο του 405, ένα χρόνο πριν την υποταγή της Αθήνας στη Σπάρτη. Η ήττα των Αθηναίων στάθηκε καθοριστική για την περαιτέρω έκβαση του πολέμου εις βάρος τους. Έχασαν τους συμμάχους που αποστάτησαν, η Αθήνα πολιορκήθηκε και αναγκαστικά συνθηκολόγησε με τους Σπαρτιάτες.

Σάτυρος: ήταν βασιλιάς του Πόντου, δηλ. του κοινού των κατοίκων του Κιμμερίου Βοσπόρου με πρωτεύουσα το Παντικάπαιο, που ήταν αποικία των Μιλησίων. Ο Σάτυρος φαίνεται ότι διατηρούσε φιλικές σχέσεις με τον πατέρα του Μαντιθέου, όπως και με άλλους επιφανείς Αθηναίους που έστελναν τα παιδιά τους κοντά του. Ο Μαντίθεος και ο αδελφός του φαίνεται ότι ασχολήθηκαν με το εμπόριο σίτου, που ευδοκίμούσε στην περιοχή.

Τα **μακρά τείχη** ένωναν την Αθήνα με τον Πειραιά, είχαν μήκος 4.000 μέτρα περίπου. Το 404 π. Χ. με διαταγή του Λύσανδρου γκρεμίστηκαν και επί Κόνωνα, το 393 π. Χ., ένα μέρος τους ανοικοδομήθηκε.

μεθισταμένης της πολιτείας: στο σημείο αυτό γίνεται λόγος για τη μεταβολή του πολιτεύματος από δημοκρατικό σε ολιγαρχικό με την εγκαθίδρυση της εξουσίας των Τριάκοντα.

Φυλή: φρούριο ΝΔ της Πάρνηθας, από όπου εξόρμησαν χίλιοι δημοκρατικοί με αρχηγό το Θρασύβουλο και κατέλαβαν τον Πειραιά (403 π.Χ.) και στη συνέχεια την πόλη της Αθήνας καταλύοντας μ' αυτό τον τρόπο την ολιγαρχία. Οι άνδρες του Θρασύβουλου ήταν

οι δημοκρατικοί Αθηναίοι, οι οποίοι αφού εκδιώχθηκαν από τους Τριάκοντα είχαν καταφύγει προηγουμένως στη Θήβα.

ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΓΑΡ ΠΟΛΛΟΙ... ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΙ ΕΙΣΙΝ: το σανίδιο δεν ήταν έγκυρο κατά τον Μαντίθεο, γιατί ήταν πολύ εύκολο, αφού ήταν εκτεθειμένο, να γράψει κάποιος ή να σβήσει ένα όνομα.

§ 5

ΕΙΣ ΤΟΙΟΥΤΟΝ ΚΑΙΡΟΝ: οι τελευταίοι μήνες της τυραννικής εξουσίας των Τριάκοντα ήταν πολύ δύσκολοι γι' αυτούς, λόγω των εγκλημάτων τους εις βάρος των πολιτών. Ήταν λοιπόν φυσικό ο Μαντίθεος και ο αδελφός του να μην επιδιώξουν με κανένα τρόπο να εμπλακούν στους κινδύνους αυτούς βοηθώντας τους τυράννους, αφού μάλιστα δεν είχαν προηγουμένως αναμειχθεί καθόλου στα εγκλήματα τα εναντίον των δημοκρατικών.

ΟΥΤΕ ΗΜΑΣ ΕΙΚΟΣ ΗΝ... ΑΛΛΟΤΡΙΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ: η οικογένεια του Μαντιθέου δεν ήταν δυνατόν να πάρει μέρος στους κινδύνους που διέτρεχαν οι Τριάκοντα για τα κακουργήματα που είχαν διαπράξει· δεν είχε αναμειχθεί προηγουμένως σε ενέργειες και πράξεις κατά των δημοκρατικών και ούτε είχε καμιά υποχρέωση να διακινδυνεύσει να βοηθήσει τώρα τους Τριάκοντα (ο Μαντίθεος και ο αδελφός του είχαν φύγει στον Πόντο). Ξένοι κίνδυνοι, «αλλότριοι» ήταν οι κίνδυνοι που διέτρεχαν οι Τριάκοντα.

ΟΥΤΕ ΕΚΕΙΝΟΙ, ΦΑΙΝΟΝΤΑΙ... ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ: οι Τριάκοντα στην περίοδο της εξουσίας τους απέκλεισαν από τα αξιώματα όσους βοηθούσαν τους δημοκρατικούς στον αγώνα εναντίον τους. Απέκλειαν τους «αποδήμους» και ευνοούσαν όσους είχαν παραμείνει στην πόλη και συνέπρατταν μαζί τους στις αδικίες.

ΜΑΛΛΟΝ ΗΤΙΜΑΖΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΥΓΚΑΤΑΛΥΣΑΝΤΑΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ: οι Τριάκοντα δεν αρκούνταν στον αποκλεισμό από την εξουσία όσων δεν τους βοηθούσαν ή έφυγαν, αλλά απομάκρυναν ή θανάτωναν και όσους δικούς τους δε συμφωνούσαν μαζί τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, ο Θηραμένης και οι φίλοι του. Αυτός υπήρξε μετριοπαθής, δε συμφωνούσε με την τακτική της τρομοκρατίας των πολιτών, γι' αυτό και θανατώθηκε και οι φίλοι του διώχθηκαν.

§ 6

ΕΚ ΤΟΥ ΣΑΝΙΔΙΟΥ: το σανίδιον ονομαζόταν και *λεύκωμα*, γιατί ήταν αλειμμένο με γύψο. Εκεί γράφονταν τα ονόματα των ιππέων κάθε φυλής.

ΤΟΥΣ ΦΥΛΑΡΧΟΥΣ: Εδώ προφανώς γίνεται αναφορά στους φυλάρχους που εκλέχθηκαν μετά την επιστροφή των εξόριστων. Γενικά οι φύλαρχοι ήταν οι αρχηγοί του ιππικού κάθε

φυλής, οι οποίοι εκλέγονταν κάθε χρόνο, ενώ οι ίππαρχοι ήταν δύο και διοικούσαν όλο το ιππικό, το οποίο στην αρχή του Πελοποννησιακού πολέμου αποτελούνταν από χίλιους διακόσιους ιππείς.

χειροτονουσι δε καί φυλάρχους έναν της φυλής, τον ηγησόμενον ιππέων), ώσπερ οι ταξίαρχοι των οπλιτών (Αριστ. Αθην. Πολιτεία 61,5) 10 φύλαρχοι, καθένας ως αρχηγός του ιππικού της Φυλής του, τελούσε υπό ανώτερη διοίκηση των δύο ίππαρχων. Είχαν μεγάλη δύναμη, και το αξίωμά τους ήταν σπουδαιότατο· εκλέγονταν με χειροτονία και μπορούσαν να εκλέγονται απεριόριστα.

§ 7

αυτοίς ζημιουσθαι: το «αυτοίς» αναφέρεται στους φυλάρχους.

εμέ τοίνυν ουδείς αν αποδείξειεν... καταβαλόντα: ο Μαντίθεος αίρει την βάρος του κατηγορία, λέγοντας στους βουλευτές να ερευνήσουν, αν υπηρέτησε ως ιππέας και αν επέστρεψε πίσω το οφειλόμενο στο δημόσιο ποσό. Δε θα βρεθεί ούτε ένας να το αποδείξει, γιατί οι συκοφάντες του ψεύδονται.

τοίς συνδίκους: ήταν συνήγοροι του δημοσίου που εκπροσωπούσαν την πόλη και υπερασπίζονταν τα συμφέροντα της. Ιδιαίτερα στα χρόνια μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας η παρουσία τους ήταν απαραίτητη, καθώς πολλοί πολίτες διατείνονταν ότι είχαν χάσει τις περιουσίες τους λόγω του καθεστώτος και πολλές δίκες γίνονταν γι' αυτό το λόγο. Διαχειρίζονταν τέτοιου είδους υποθέσεις που σχετίζονταν με δημεύσεις περιουσιών των ολιγαρχικών, που στο παρελθόν εργάστηκαν για την κατάλυση της δημοκρατίας και την ανάληψη της εξουσίας από τους Τριάκοντα τυράννους.

απενεγκειν τους ιππεύσαντας: οι φύλαρχοι είχαν καθήκον να συντάσσουν κατάλογο όσων υπηρέτησαν στο ιππικό και να τον υποβάλλουν στη βουλή. Εννοείται ο Μαντίθεος, γιατί δεν είχε γραφεί ως ιππέας στον κατάλογο φυλάρχων που ήταν πιο έγκυρος από το σανίδιο.

ίνα τās καταστάσεις... παρ' αυτών: όταν κάποιος κατατασσόταν στο ιππικό έπαιρνε ένα εφάπαξ επίδομα, που το επέστρεφε στο δημόσιο, όταν απολυόταν από το σώμα, και επρόκειτο να πάρει άλλος τη θέση του. Μετά την πτώση των Τριάκοντα και την ανάληψη της εξουσίας από τους δημοκρατικούς, το σώμα των ιππέων, που υπηρέτησε υπό το καθεστώς των Τριάκοντα, διαλύθηκε και οι ιππείς εκείνοι έπρεπε να επιστρέψουν και το επίδομα που είχαν πάρει.

εκείνοις τοίς γράμμασιν: πρόκειται για τους καταλόγους, στους οποίους αναγράφονταν τα ονόματα των ιππέων από τους οποίους είχαν εισπραχθεί οι προκαταβολές. Αντίθετα τα πρακτικά των «αναπράξεων» δεν ήταν εύκολο να πλαστογραφηθούν, ενώ το σανίδιο ήταν εκτεθειμένο και μπορούσε η γραφή κάποιου ονόματος να είναι πλαστή. Το «εκείνοις τοίς γράμμασιν»

αναφέρεται στους καταλόγους, στους οποίους αναγράφονται τα ονόματα των ιππέων από τους οποίους εισπράχθηκαν τα χρήματα που είχαν δοθεί. Οι ιππείς ήταν συνήθως οπαδοί και φίλοι της ολιγαρχίας, γιατί ήταν πλούσιοι.

§ 8

στρατηγούς: ο στρατηγός ήταν διοικητής του στρατού. Οι 10 στρατηγοί εκλέγονταν κάθε χρόνο για τη διοίκηση του στρατού και την επίβλεψη στρατιωτικών υποθέσεων. Διηύθυναν την εσωτερική ασφάλεια του κράτους, και σε καιρό πολέμου τις εκστρατείες. Είχαν γνώμη στη βουλή, υπέγραφαν συνθήκες εν ονόματι του κράτους.

ίππαρχους: οι ίππαρχοι ήταν διοικητές του ιππικού· εκλέγονταν με χειροτονία δύο κάθε χρόνο. Οι ίππαρχοι είχαν στην εξουσία τους δέκα φυλάρχους (έναν από κάθε φυλή). Το αξίωμα αυτό ήταν ιδιαίτερα τιμητικό και περιελάμβανε στρατιωτικές αλλά και πολιτικές αρμοδιότητες, όπως η σύγκληση της βουλής σε έκτακτες περιστάσεις. Επειδή στο τέλος της θητείας τους, που ήταν ενιαύσια (διαρκούσε ένα χρόνο), λογοδοτούσαν για τα πεπραγμένα τους, όπως όλοι οι άρχοντες εξάλλου, δεν διανοούνταν να καταχραστούν την εξουσία που τους έδινε ο λαός.

ώστε μηδέν άλλο... καταψεύσασθαι: σκοπός του Μαντιθέου δεν είναι να αποδείξει την αθωότητα του, γιατί ήδη έχει αποδειχθεί απ' όσα είπε. Θίγει το ήθος των αντιπάλων και εμμέσως το συγκρίνει με το δικό του. Είχε μεγάλη σημασία για το ακροατήριο το ήθος των αντιδίκων.

ανάβηθι δε μοι καί μαρτύρησον: Για να μπορούν οι 500 βουλευτές να ακούουν και να βλέπουν καλύτερα τα τεκταινόμενα της δίκης, οι μάρτυρες ανέβαιναν στο πόδιον, ένα μικρό βήμα κοντά στο βήμα του αγορητή.

Ο μάρτυρας, για τον οποίο γίνεται λόγος εδώ, είναι αυτός που θα βεβαιώσει το χρόνο επιστροφής του κατηγορούμενου.

έτι δε ω βουλή, είπερ ίππευσα... δοκιμάζεσθαι: ο Μαντίθεος με υποθετικό επιχείρημα προσπαθεί να εξασφαλίσει την επικύρωση της εκλογής του. Κι αν ακόμη, λέει, ίππευα, θα το έλεγα και θα απαιτούσα την επικύρωση, αν δεν είχα βλάψει κάποιον από τους πολίτες. Η χρήση του υποθετικού αυτού επιχειρήματος δίνει την ποιότητα και το ήθος του Μαντιθέου, ο οποίος φαίνεται εδώ ειλικρινής.

ορώ δε καί υμάς... κχειροτονημένους: το να ήταν κάποιος ιππέας δεν ήταν αμάρτημα, αρκεί να μην έβλαπτε τους πολίτες.

Τα επιχειρήματα που παραθέτει για να αποδείξει ότι η εις βάρος του κατηγορία δεν ευσταθεί είναι τα εξής:

1. Όταν καταλύθηκε η δημοκρατία, εκείνος και ο αδελφός του διέμεναν κοντά στο φιλέλληνα βασιλιά του Πόντου Σάτυρο, όπου ασχολούνταν με το εμπόριο.
2. Όταν επέστρεψαν, σε μια ταραγμένη και δύσκολη για τους Τριάκοντα εποχή, κατά την οποία αντιμετώπιζαν εσωτερικούς και εξωτερικούς κινδύνους, ήταν φυσικό να μη θελήσουν να συμμετέχουν σ'αυτούς.
3. Υποστηρίζει επιπλέον ότι, ακόμη κι αν επιθυμούσαν οι ίδιοι να λάβουν μέρος στα πολιτικά πράγματα, δε θα δέχονταν οι Τριάκοντα τη σύμπραξη τους. Κι αυτό γιατί η κατάσταση ήταν τόσο ρευστή και τα πνεύματα τόσο οξυμμένα εκείνο τον καιρό, ώστε δε δίσταζαν οι πιο φανατικοί από αυτούς να καταγγέλλουν και να τιμωρούν τους πιο μετριοπαθείς ακόμη και σε θάνατο. Έτσι δε θα είχαν κανένα λόγο να δεχθούν στους κόλπους τους κάποιους που δεν συμμετείχαν από την αρχή στην κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος. Όπως επισημαίνει και ο ίδιος ο ρήτορας, το επιχείρημα αυτό ανήκει στην κατηγορία των ενθυμημάτων (εικός).
4. Θέλοντας να αναιρέσει το επιχείρημα του κατηγορού ότι το όνομα του ήταν γραμμένο στον κατάλογο (σανίδιο) με τα ονόματα όσων είχαν υπηρετήσει ως ιππείς επί των Τριάκοντα, επισημαίνει ότι, λόγω και του υλικού από το οποίο ήταν κατασκευασμένος ο κατάλογος (σανίδα αλειμμένη με γύψο στην οποία μπορούσε πολύ εύκολα κανείς να προσθέσει ή να αφαιρέσει όποιο όνομα ήθελε), καθίσταται εκ των πραγμάτων αναξιόπιστος, θυμίζει δε ότι κάποιοι πολίτες που ομολόγησαν ότι υπηρέτησαν ως ιππείς δεν υπάρχουν καταγεγραμμένοι στους καταλόγους, όπου αντίθετα περιέχονται ονόματα πολιτών που ουδέποτε υπηρέτησαν.
5. Συνεχίζει δε επισημαίνοντας ότι το όνομα του δεν περιέχεται στους καταλόγους των φυλάρχων. Οι κατάλογοι αυτοί περιείχαν τα ονόματα όσων ήταν ικανοί να ιππεύουν. Αυτοί έπαιρναν κάποιο επίδομα από την πόλη, το οποίο έπρεπε να επιστρέψουν στην περίπτωση που εκλέγονταν άλλοι στη θέση τους. Μετά την πτώση των Τριάκοντα το σώμα των ιππέων που είχαν συγκροτήσει διαλύθηκε και έτσι έπρεπε να επιστρέψουν το επίδομα που είχαν λάβει στην αρχή της θητείας τους. Οι κατάλογοι με τα ονόματα αυτών των ιππέων υποβάλλονταν στη Βουλή και, αν αποδεικνυόταν ότι είχε παραλειφθεί το όνομα κάποιου ο οποίος επομένως δεν είχε επιστρέψει το επίδομα, ήταν υποχρεωμένοι οι φύλαρχοι να πληρώσουν το οφειλόμενο ποσό. Αυτό και μόνο καθιστούσε τους καταλόγους αυτούς εξαιρετικά αξιόπιστους σε αντίθεση με τον κατάλογο που προσκόμισε ο κατήγορος. Με το επιχείρημα του αυτό ο ρήτορας αχρηστεύει τη μοναδική απόδειξη του κατηγορού ότι υπήρξε ιππέας και άρα συνεργός των Τριάκοντα και εχθρός της δημοκρατίας. Και

αυτό το επιχείρημα είναι ένα ενθύμημα, πολύ ισχυρότερο σαφώς από το προηγούμενο.

6. Το τελευταίο επιχείρημα που επιστρατεύει ο ρήτορας είναι συναισθηματικού περισσότερο χαρακτήρα: αν είχε υπηρετήσει ως ιππέας δεν θα το αρνιόταν σαν κάποιο φοβερό έγκλημα, αλλά θα ζητούσε να ελεγχθεί σύμφωνα με το θεσμό της δοκιμασίας, αφού δεν είχε βλάψει κανένα συμπολίτη του. Γνωρίζοντας ότι κάποιοι από τους παριστάμενους βουλευτές είχαν υπηρετήσει ως ιππείς επί των Τριάκοντα, επιδιώκει να κερδίσει την εύνοια τους, αλλά και να τους κάνει να σκεφτούν ότι θα μπορούσαν να βρίσκονται αυτοί στη θέση του. Είναι σαφές ότι το επιχείρημα αυτό είναι και το πιο ισχυρό: ξεκινά με μια υποθετική διατύπωση πολύ ευφυή και γι' αυτό ιδιαίτερα αποτελεσματική. Προσπερνά όμως γρήγορα το ευαίσθητο αυτό θέμα, ίσως και από φόβο μήπως ενοχλήσει τους ακροατές και επικεντρώνεται στο να καταδείξει για ποιο λόγο τον εξόργισε η κατηγορία.

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΗΘΗ	ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΠΑΘΗ
Το ήθος του Μαντιθέου: Με απλότητα και αυτοπεποίθηση ανατρέπει τις κατηγορίες εις βάρος του. Ενώ στους δικανικούς λόγους ο κατηγορούμενος παρακαλεί τους δικαστές (βουλευτές), εδώ ο Μαντίθεος διαβεβαιώνει για την αθωότητα του. Δηλώνει αμέτοχος με πειστήρια, σε όσα του προσάπτουν δεν κολακεύει, αλλά με το υποθετικό επιχείρημα «κι αν ακόμα ίππευα θα το ομολογούσα, γιατί δεν είναι κακό, αν δε θα είχα βλάψει κάποιον από τους πολίτες», υπερασπίζεται τους ιππείς που δεν είχαν βλάψει κανέναν και είχαν λάβει και ύπατα αξιώματα. Ο ίδιος δεν ήταν ιππέας. Τα ρητορικά τεχνάσματα του Λυσία στο λόγο του Μαντιθέου αποδεικνύουν την αθωότητα του και το χρηστό ήθος του: άνθρωπος έντιμος, ειλικρινής, πατριώτης, πολέμιος της τυραννίας.	Ο Μαντίθεος επιδιώκει να εξασφαλίσει την εύνοια και τη συμπάθεια των βουλευτών, όχι τον οίκτο, αναφερόμενος στις συμφορές της οικογένειας και της πατρίδας. Υπεραμύνεται των δικαίων του, αλλά και των δικαίων των άλλων πολιτών, που μπορεί να βρεθούν στην ίδια μοίρα μ' αυτόν σε περίπτωση ψευδούς κατηγορίας. Την κύρια κατηγορία εναντίον του για «<i>ίππεία</i>» την καταρρίπτει, αλλά υπενθυμίζει ότι δεν είναι κακό, αρκεί να μη βλάπτονται συμφέροντα των πολιτών, και αναφέρεται στους στρατηγούς, βουλευτές και ιππάρχους που ίππευαν και δεν στερήθηκαν αξιωμάτων. Δεν παρακαλεί να τον ευνοήσουν, αλλά και δεν επιτρέπει σε συκοφάντες κακής ποιότητας να βλάπτουν κανένα.

Το ήθος των αντιπάλων : Οι αντίπαλοι αποδεικνύονται ψευδείς, συκοφάντες, καιροσκόποι, ιδιοτελείς. Με το επίρρημα «περιφανώς» τονίζει το μέγεθος της αναξιοπιστίας τους, γιατί, εφόσον ψεύδονται τόσο φανερά, δε βλάπτουν μόνον εκείνον, αλλά υποτιμούν και τη βουλή, την οποία δε σέβονται. Πρόκειται για ανθρώπους που επιδιώκουν δίκες, για να σπιλώνουν την τιμή αθώων πολιτών, όπως ο Μαντίθεος.	
---	--

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ	
• «η έξαρνον» αντί «εξαρνούμην» • ουδείς ύπ' εμού των πολιτών» αντί «ουδείς των πολιτών». • κακώς πέπονθε» αντί «κακοποιετο». • «πτοιεσθαι την απολογίαν» αντί «απολογεσθαι». • «ποίους των τότε... αυτών». Επανάληψη του «ποίους» για έμφαση και του επιχειρήματος ότι πολλοί απ' αυτούς που τον δικάζουν έχουν διατελέσει ιππείς, χωρίς όμως να βλάψουν κανένα.	ΠΛΕΟΝΑΣΜΟΣ
• «Ούτε ημας ειός ην επιθυμειν... έχοντες» • «μεταδιδόναι της πολιτείας και τοις αποδημουσι», • «τοις μηδέν εξαμαρτάνουσιν , αλλά μαλλον ητίμαζον και τους συγκαταλύσαντας τον δημον» • « ούκ ενεισιν... ξένιοι δε εγγεγραμένοι εισίν» • εκ μεν γαρ τούτου... τω βουλομένω ...εν εκείνοις δε αναγκαιον ην». • «ουκ αν εξαρνος αλλ' ήξιουν»	ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ
• «ούτε των τειχών... ούτε μεθιστάμενης... ήμεν»: • «ούτε απενεχθέντα... ούτε παραδοθέντα... ούτε πραχθέντα»:	ΠΟΛΥΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ

• «Καίτοι ούτε ημάς... ούτ' εκείνοι... έχοντες	
«ὡ βουλή» αντί «ὡ βουλευταί».	ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ
«ἐκεῖνου» αντί «ἐκεῖνο»	ΣΧΗΜΑ ΕΛΞΗΣ
«τους ἀπὸ Φυλῆς» αντί «τους ἐν Φυλῇ ἀπὸ Φυλῆς».	ΒΡΑΧΥΛΟΓΙΑ